

Problematische schulden

Terugkomen van vakantie betekent het doorbladeren van een dikke stapel kranten en een 'embarras du choix': het aanbod van leeswerk is zeer groot terwijl de beschikbare tijd beperkt is, zodat we een typisch economisch keuzeprobleem hebben en daarmee meteen weer midden in het vak zitten.

Een van de aardigste stukken die ik las was een beschouwing van Maarten Huygen over tien vooroordelen jegens de Amerikanen (*NRC Handelsblad*, 5 augustus). Het eerste vooroordeel gaat over de positie van de armen. Hij verwijst naar een nog te verschijnen inkomensstudie, opgesteld onder leiding van T. Smeeding van Syracuse University. Hieruit zou blijken dat de tien procent armste Amerikanen (index 100) ietsje minder arm zijn dan de Nederlandse (index 99). Voorts zou blijken dat de armen in het meest genivelleerde Nederland in absolute zin tot de allerarmsten van de dertien in de studie vergeleken landen behoren en minder vrij te besteden hebben dan de armen uit het minst genivelleerde Amerika.

In dezelfde stapel kwam ik in *Trouw* (1 augustus) een discussie tegen over het minimuminkomen in Nederland, van belang voor de armen. Gerrit Manenschijn, hoogleraar ethiek in Kampen en groot Adam Smith kenner, heeft de voorstellen van Justitia et Pax in de bundel *Economische Gerechtigheid* gekritiseerd. Vele economen zullen zijn zijde kiezen als hij schrijft: "het zijn vooral de middeninkomens waarop de lasten van de verzorgingsstaat drukken en die kunnen moeilijk nog zwaarder belast worden. Verhoging van de minima zit er niet in". Hierop volgt een reactie van Jolanda Hennekam van de Arme Kant van Nederland, met de kop "Waarom mag heel Nederland zeuren over zijn inkomen behalve de minima?" (*Trouw*, 5 augustus). Zij verwijt Manenschijn dat met zijn jammerklacht de Arme Kant niks opschiet. Misschien, maar met die van haar ook niet.

Een column is een middel bij uitstek om een stelling te betrekken. Bij deze. Ik ben met Van Manenschijn van mening dat het minimuminkomen niet moet worden verhoogd: als generieke maatregel zou dat alleen de loonkosten verhogen en de werkgelegenheid in de onderste regionen aantasten. Daar is genoegzaam over geschreven. Ik vind het ook onjuist om de positie van de armen teveel te koppelen aan het minimuminkomen, ook al zijn veel armen daarvan afhankelijk. Er zijn echter ook veel verdieners van een minimuminkomen die dat inbrengen in een gezin of een andere samenlevingsvorm, waarbinnen geen armoede heerst. Maar dat er armoede in Nederland is, is duidelijk. Ik wil dat toespitsen op de positie van de 150.000 à 200.000 huishoudens die in een problematische schuldensituatie verkeren, hetgeen betekent dat ze meerdere schulden en roodstanden hebben en maandelijks niet kunnen rondkomen. De lezers van *ESB* wijs ik op het motto dat ik als voorzitter aan het rapport van de Commissie Schuldenproblematiek (augustus 1994) meegaf:

"Waar de zelfkant van de welvaart ongeweten kan bestaan, leert de bemel ons dat onrecht door ons allen is begaan."

Voor mensen met problematische schulden zijn in Nederland redelijk veel hulpinstanties, meer dan in de meeste andere landen. Die verscheidenheid zorgt voor veel hulp, maar kan er ook toe leiden dat de hulp niet altijd even effectief is.

Terugkomend op mijn eerdere stellingname: ik meen dus dat de minima en de uitkeringen niet moeten worden verhoogd, omdat dat de werkgelegenheid zou aantasten, omdat een generieke maatregel te generieus zou zijn voor groepen die dat niet nodig hebben, maar ook omdat daardoor de prikkel om te gaan werken verder zou verminderen. De huidige regelingen maken het voor mensen met problematische schulden overigens ook weinig aantrekkelijk om te gaan werken. Bij beslagleggingen op loon of uitkering of deelname aan een schuldsanering van de gemeentelijke kredietbank gaat er bij het aannemen van een beter betaalde baan meestal alleen méér geld naar de schuldeiser. Problematische schulden kunnen de werking van de arbeidsmarkt verstoren.

Om dat laatste probleem aan te pakken moet het probleem van de problematische schulden worden aangepakt, op vele manieren. Om de armoede in Nederland voor een deel te verminderen, meen ik dat de mensen die zijn aangewezen op een uitkering of op een minimumloon, op onconventionele manier hulp kan, en – men leze nog eens dat motto – moet, worden geboden, zonder het loongebouw te verstoren. De Commissie bepleitte reeds een Algemene Voorzieningswet, die een uitkering zou kunnen geven waarbij rekening wordt gehouden met de (verschillende) vaste lasten. Wellicht moeten we van de Amerikanen leren om groepen huishoudens meer hulp in natura te geven. Waarom wel experimenteren met dienstencheques, en niet met voedselcheques?

Hoe dan ook, laten we in dit rijke land, met zijn lange traditie van verdeling van de welvaart, meer doen voor de armen. Het is ook een taak voor de economen om na te denken over instrumenten om de armoede te bestrijden zonder dat die de vorming van het inkomen nadelig beïnvloeden. Wellicht moet de gemeente toch gemeentelijke diakenen aanstellen om direct financiële hulp te bieden. Ook de machtige, wat logge en inefficiënte Wereldbank begint onorthodox te werken, leert een artikel uit het zomerleesaanbod (De bank zit onder de boom met een kofertje geld, *Trouw*, 17 juli 1995). De Wereldbank gaat nu ook mini-leningen aan de allerarmsten geven. Wat gaan we in Nederland extra doen?

P.B. Boorsma